300 Verwondering

Blog 300 – ik heb er naar toegeschreven en ervaar deze blog als een mijlpaal. In driehonderd blogs heb ik zelden het woord 'verwondering' gebruikt en toch was verwondering altijd de oorsprong van mijn uitgeschreven gedachten. Verwondering over de natuur, de schoonheid van kunst, ons bijzondere eigen leven, het leven met ons nageslacht, met vrienden en geliefden, verwondering over de samenleving waarvan we deel uitmaken

De verwondering I

Mijn eerste blog voltooide ik op dinsdag 6 oktober 2015 en begon zo:

> "Op 18 mei 2014 ontvingen Louise en ik een brief van Willem Driessen. Hij sloot die brief als volgt af: "Roel, uit je in poëzie en proza, want daarin ben je goed. Het geeft ruimte aan je rouwen. Tot morgen".
> Op 19 mei was de bijeenkomst waarin we afscheid namen van onze Martijn. Ook Willem en zijn vrouw Hanneke waren aanwezig. Willem was toen al ongeneeslijk ziek.
> De aansporing van Willem heb ik mij ter harte genomen en hij liet zich daarover niet onbetuigd. Toen ik in juni 2014 onze dankkaart schreef, ontving ik per omgaande post een kaart van hem met slechts drie woorden: "Goed gedaan, jongen!" Dat is Willem Driessen ten voeten uit: drie woorden! Begiftigd met veel humor en een virtuoos taalgebruik had hij op de momenten waarin het er op aan komt weinig woorden nodig. Meer hoeft een verdrietig mens niet van een liefdevolle vriend.
> Willem was – als voorzitter van de medische staf – mijn maatje in het toenmalige Sint Joseph Ziekenhuis in Eindhoven. We brachten het ziekenhuis uit een crisis tussen bestuur en medische staf naar een prachtig nieuw ziekenhuis met een zich vernieuwende cultuur. We werden en bleven vrienden, bijna dertig jaar. Jaren, waarin wij elkaar niet veel zágen, maar elkaar altijd weer vónden – alsof een jaar maar een dag had geduurd.

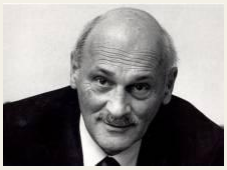
> Louise en ik bezochten Willem en Hanneke voor het laatst op 17 januari 2015, twee weken voor zijn overlijden op 1 februari 2015. Toen wij met ons vieren op die zaterdagmiddag enkele uren samen waren, was dít wat mij het meeste trof: Willem had alle schijn verloren en was stilaan geworden wie hij is. Hij deelde in die uren met ons, wat voor hem de essentie van het leven was geworden. […] Hij vond dat zijn leven voltooid was.
> Kafka schreef ooit[1], dat er slechts één moment in een mensenleven is waarin alles zijn plek en betekenis krijgt. Dan valt alle schijn weg en wordt ten volle zichtbaar wie je bent. Dan is er een voltooid leven. Daarover spraken wij op die heldere, in de schemering wegglijdende wintermiddag."

Elf jaar later lees ik voor de zoveelste maal de eerste woorden van mijn eerste blog. Ik ervaar opnieuw de verwondering, de dankbaarheid voor dit kostbare moment in ons leven. Hoe wij toen met z'n vieren - Willem en Hanneke Driessen, Louise en ik – het grote geheim van ons bestaan deelden: hoe een mens in verwondering kan blijven groeien, tot zijn leven is voltooid.

* * *

De verwondering II

In 1990 verscheen de toen spraakmakende bestseller 'De dingen hebben hun geheim', geschreven door Arie van den Beukel, hoogleraar natuurkunde. Hij reageerde daarmee op een claim van vooraanstaande fysici als destijds de kosmoloog Stephen Hawking. Die was ervan overtuigd dat de wetenschap al snel via een allesomvattende formule het ontstaan van de wereld en het menselijk bestaan volledig zou kunnen doorgronden – een wereld zonder geheimen, zonder raadsels en zonder verwondering. Maar hoezeer de wetenschap ons ook inzicht geeft in de kosmos, de aarde, het menselijk gedrag en ons ongekende vooruitgang heeft gebracht, al die kennis – zo betoogde Van den Breukel – is niet in staat om ons antwoord te geven op de eesentie van wat leven is, geen antwoord op de existentiële vragen over zin, doel, liefde en moraal.

Eerder, in 1967, publiceerde Cornelis Verhoeven [1928–2001)] - de Nederlandse 'filosoof van de verwondering' - zijn inzichten in zijn vroege meesterwerk 'Inleiding tot de verwondering'. Volgens velen was hij één van de meest oorspronkelijke Nederlandse denkers in de twintigste eeuw [2]. Nu ruim veertig jaar geleden mocht ik tijdens mijn studie Organisatiekunde 'vertoeven aan zijn voeten' - een ongekend verrijkende ervaring.[3]
Er is, leerde Verhoeven ons, ruimte voor verwondering, want "niets is zomaar wat het is, alles is anders". Die stellingname lijkt op de woorden van Van Breukel: "De dingen hebben hun geheim." "Verwondering is iets dat je overkomt. Het is een avontuur waarvan de afloop niet valt te voorzien, een oefening in de vrije val."
"Zij kan ons overkomen wanneer het ongewone gewoon blijkt te zijn, verklaarbaar en begrijpelijk; maar ook wanneer het gewone zich als iets ongewoons openbaart of zich van een ongewone kant laten zien."
Maar dat verwondering je overkomt, betekent voor Verhoeven niet dat je je daarbij passief kunt gedragen. Integendeel, als je je verwondert, doorbreek je de vanzelfsprekendheid van het alledaagse en dan maak je keuzes om verder te leven…
Kan het iedereen overkomen, die verwondering? Nee, zegt Cornelis Verhoeven. Mensen met een gesloten wereld- en mensbeeld kunnen zich niet verwonderen. "Verwondering vereist een radicale openheid." Verwondering kan alleen ontstaan als je de moed hebt om onbevangen te kijken alsof je iets voor de allereerste keer ziet.

* * *

DE VERWONDERING III

Negen jaar geleden schreef ik een blog met de titel Verwondering over een bijzondere ervaring met een 'ongewone' vrouw.

"Ze stond bij een hoek van de grote tafel waaraan wij met z'n achten zaten - het blocnote en de pen in de aanslag. Ze hief haar hoofd een beetje op en verwachtingsvol keek ze naar hem die het dichtst bij haar zat. 'Koffie graag.' Acht keer hief ze zo haar hoofd een beetje op en ze lonkte acht keer met haar ogen – althans, dat zou je gezegd kunnen hebben als het niet om koffie of thee ging. Acht keer schreef ze de bestelling op. Nee, ze zette geen streepjes.

Een uur later, nadat ieder familielid een lunchgerecht had uitgezocht, meldde ze zich opnieuw. Ze hief haar hoofd een beetje op en lonkte met haar ogen verwachtingsvol naar een van ons. 'Een 'salade de Langenhof' graag.'

Zeven keer herhaalde ze dit ritueel en acht keer schreef ze, heel geduldig, de gewenste lunch op. Een van ons probeerde nog voorzichtig haar op het idee te brengen om streepjes te zetten, maar die moeite was niet aan haar besteed. Ze reageerde niet eens en schreef onverdroten door met vijf keer hetzelfde lunchgerecht. Alsof ze wilde benadrukken dat ze ieder van ons persoonlijk wilde bedienen, alsof ze elk van ons als een uniek mens beschouwde – dan zet je geen streepjes!

We waren in De Langenhof[4], een culinair rustpunt in het buitengebied van Zwolle, ook een zorgboerderij. Ja, ze heeft het Downsyndroom[5]. Ze heeft het chromosoom 21 in drievoud, terwijl mensen zonder Down het in tweevoud hebben. En vanuit die overvloed aan chromosomen 21 wist ze ieder van ons met haar mooie ogen persoonlijk aandacht te geven. Dit menselijke gedrag was zo ongewoon mooi dat wij ons in verwondering aan haar overgaven. We kregen aandacht die helemaal niet vanzelfsprekend is in restaurants waar mensen met twee chromosomen 21 je bedienen."

* * *

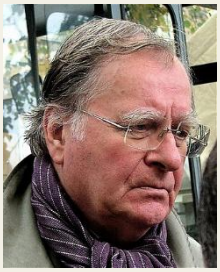
DE VERWONDERING IV

In 300 blogs heb ik, al schrijvend, verwondering ervaren, heb ik je willen laten zien wie ik als mens wil zijn, hoe ik wil groeien tot mijn leven voltooid zal zijn.

Verwondering ontstaat alleen als je bereid bent onbevangen in het leven te staan. Alleen wie zich verwondert, kan nieuwe, verrassende vergezichten ontdekken. Wie nieuwe vergezichten ontdekt zal van verwondering genieten.

Huub Oosterhuis[6] schreef in 1974

Wie aan dit bestaan verloren
nieuw begin heeft afgezworen,
wie het houdt bij wat hij heeft
sterven zal hij ongeleefd.
Tijd van leven om met velen
brood en ademtocht te delen.
Wie niet geeft om zelfbehoud.
Leven vindt hij honderdvoud

VOETNOTEN

1. Door Max Brod gebundeld: Nachgelassene Schriften und Fragmente, geschreven tussen 1917 en 1920
2. Zie Wikipedia over Cornelis Verhoeven
3. In 1982/1983 volgde ik naast mijn werk de postuniversitaire studie Organisatiekunde van het SIOO, met daarin veel aandacht voor bestuurs- en veranderkunde.
4. Zie De Langenhof
5. Stichting Downsyndroom: Het Downsyndroom is niet erfelijk. In 95% van de gevallen is er sprake van biologisch toeval. De kans op een kind met Downsyndroom is volstrekt willekeurig, maar stijgt met de leeftijd van de moeder. De non-selectieve prevalentie was in 1990 rond de 15 per 10.000 in 1990 en is - omdat de komst van het eerste kind steeds vaker wordt uitgesteld - gestegen naar 25 per 10.000.
6. Over Huub Oosterhuis

MUZIEK

1. **Voor Louise –** Voor haar tekst Michel van der Plas, compositie en zang Frans Halsema: "En een wonder draag ik met me mee" Dit lied gaat al 49 jaren met ons mee.
2. Sinfonia uit Actus Tragicus, BWV 106 J.S. Bach
3. Franz Schubert - Du holde Kunst (An die Musik),
4. Gustav Mahler, Finale uit Symfonie 3, Langsam. Ruhevoll. Empfunden. "Wat de liefde mij vertelt".
   Hier hoor en zie je de laatste overweldigende 6 minuten van deze finale
   Hier het hele laatste deel, 23 minuten, met de topdirigent Claudio Abbado
   Dit laatste deel vergezelde me 17 jaren, op weg van een ziekenhuis in Amsterdam, Eindhoven, Nijmegen of Utrecht naar huis. Die 23 minuten brachten me tijdens de rit op dinsdag en donderdag tot rust. Als ik thuis kwam, was ik er weer voor Louise, Robert en Martijn!